

”הריון זה לא מחלה” פיטורי עובדות הרות בראי פסיקת בתי הדין בישראל

נעמה בר-און שמילוביץ

תקציר

המציאות מלמדת כי חרף השאיפה החברתית המתמשכת ליצירת שוויוניות בין המינים בעולם העבודה, נשים רבות עדיין מופלות בעבודתן מטעמים של אמהות והריון. תופעה של אפליה כנגד נשים ככלל וכנגד אמהות ונשים הרות בפרט, הינה תופעה נרחבת וחוצת גבולות. היא מתקיימת בכל חלקי שוק העבודה ומבוססת על תפיסות חברתיות מגוונות בכל הנוגע ליכולתן של נשים להמשיך ולהתמיד בביצוע עבודתן תוך כדי הריון.

מחקר זה מתמקד בנושא הזוכה לאחרונה להתייחסות ייחודית במחקר על נשים מועסקות - העובדת ההרה. מטרתה של עבודה זו לבחון ולנתח **כיצד סוגיית פיטורי עובדות הרות באה לידי ביטוי בפסיקת בתי הדין לעבודה בישראל**. עיקרו של המחקר להתחקות אחר המהלכים הנרטיביים אותם מעבירים פסקי הדין, תוך התייחסות לשני היבטים עיקריים: התפיסות והחסמים המגדריים ביחס להעסקת עובדות הרות כפי שעולים במסגרת ההליך המשפטי, והרטוריקה המשפטית שבאמצעותה מתמודדים בתי הדין עם תופעת פיטורי עובדות הרות. ניתוח הסוגיה של פיטורי עובדות הרות נעשה על רקע המדיניות החברתית, התעסוקתית והחקיקתית בנושא זה בישראל ובעולם.

חשיבותה של עבודת מחקר זו באה לידי ביטוי בהוספת ידע תיאורטי למחקר הקיים על ידי ניתוח תופעה של פיטורי עובדות הרות כפי שהיא משתקפת בטקסטים המשפטיים של בתי הדין לעבודה בישראל בין השנים 2004-2014. המחקר מתבסס על שיטת מחקר איכותנית-נרטיבית שעיקרה בניתוח טקסטים כתובים, וכן משלב עיבוד כמותי-תיאורי של פסקי הדין. בחינת הנרטיב המעצב את ההלכה הפסוקה של בתי הדין לעבודה מציע נקודת מבט ייחודית ומעלה זווית מחקרית חדשה אשר טרם נדונה בתחום בהקשר זה.

ממצאי המחקר פורשים תמונה רחבה ומעמיקה של המציאות התעסוקתית המורכבת הנשקפת בפני העובדת ההרה בשוק העבודה. מציאות זו נשענת, פעמים רבות, על חששות, סטיגמות ואף דעות קדומות ביחס ליכולתה של העובדת ההרה למלא את עבודתה באופן מיטבי במהלך הריונה. ממצאי המחקר עולה כי בבואו של המעסיק לפטר את העובדת ההרה, הוא ניזון מחששות

מגוונים, אותם אין הוא מציג בגלוי כלפי חוץ, דבר היוצר פער ממשי בין העילות המוצהרות שבהן משתמש המעסיק בעת הפיטורים לבין מניעיו האמיתיים, הסמויים. את מכלול המציאות המורכבת הזו ניתן למצוא בתוך הנרטיב המשפטי השזור בפסקי הדין. נרטיב זה, למעלה מהיותו חושף מציאות, מהווה גם כאמצעי רטורי בידי בתי הדין להעברת מסר, להשגת מטרות חברתיות ולהנעה לפעולה.

מממצאי המחקר עולה כי בבואם של בתי הדין לפסוק בסוגיה הנוגעת לפיטורי עובדות הרות, עושים בתי הדין שימוש ברטוריקה משפטית רחבה שמטרתה להשפיע על קהל הקוראים, כמו גם לעורר תגובות מסוימות מצידם. רטוריקה משפטית זו באה לידי ביטוי באמצעות מספר אמצעים השזורים בפסקי הדין וביניהם הבעת עמדה ישירה ביחס לתופעה של פיטורי עובדות הרות, שימוש בלשון של הרתעה, שימוש בהסדרים חלופיים להגנה על העובדות ההרות והסתמכות על עקרונות משפטיים. עצם השימוש באמצעים רטוריים אלו מעיד על מגמה שיפוטית ריאליסטית המתקיימת בהתדיינויות בנושא פיטורי עובדות הרות. מגמה זו עיקרה ליתן דגש על עקרונות חברתיים מבלי להתבסס רק על מערכת כללים פורמליסטית. בדרך זו מסגלים לעצמם בתי הדין תפקיד חברתי חשוב נוסף שמכוחם הם פועלים לקידום הסדרים חברתיים רצויים.

מתוך התעמקות ברבדים הסמויים והגלויים המשתקפים בהלכה הפסוקה תוך אימוץ נקודת מבט פנים טקסטואלית עולה חשיבותו של המחקר הנוכחי. מעבר למבט במציאות התעסוקתית הקיימת בנושא של פיטורי עובדות הרות, מחקר זה מציע גם הבנה מעמיקה בכל הנוגע לתפקידם של בתי הדין במורכבותה של המציאות החברתית הנוכחית ויכולתם לקדם את מעמדן של העובדות ההרות.